

Kalajoen vesienhoitoryhmään kutsutut edustajat
Tiedoksi varajäsenille

KALAJOEN VESIENHOITORYHMÄN YLIMÄÄRÄINEN KOKOUS

Paikka: Ylivieskan kaupungintalo (Kyöstintie 4), hallituksen huone
Aika: Torstai 22.3.2018 klo 9:30 – 11:10
Läsnä: Jorma Keränen (Pöyry Oy), Helena Puro (Eurofins Ahma Oy), Risto Bergbacka (Vesikolmio Oy), Elina Nyrhinen (Jukaturve Oy), Sulo Hannula (Turvejetti Ky), Kimmo Aronsuu (Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus), Reijo Peltokorpi (Sievin kunta/Nivalan kaupunki), Juha Peltomaa (Nivalan kaupunki), Olli Saarela (Ylivieskan osakaskunta, Vieskan vapakalastajat), Heidi Kaiponen (Kalajoen kaupunki), Antero Isokoski (Vestia Oy), Sauli Halmetoja (Kanteleen voima Oy), Eero Hakala (ProAgria Keski-Pohjanmaa ry:n kalatalouskeskus), Pekka Peuranen (ppky Selänne), Katja Polojärvi (Ylivieskan kaupunki), Marika Lax (Ylivieskan kaupunki), Tapio Koistinaho (Ylivieskan kaupunki, pj.) Laura Liuska (Ylivieskan kaupunki, siht.)

1. Helena Puro Eurofins Ahma Oy:stä esitteli Kalajoen yhteistarkkailun nykyisen kauden sisältöä ja tuloksia (Liite 1). Painotus oli vedenlaatua kuvaavissa tuloksissa, sillä kalataloustarkkailun uusimmat tulokset eivät ole vielä valmistuneet. Varsinaisesti Kalajoen yhteistarkkailun projektipäällikkö on Satu Ojala.

Kalajoen yhteistarkkailuohjelma pitää sisällään jätevedenpuhdistamoiden päästötarkkailut sekä useiden kuormittajien velvoitteisiin kuuluvat vesistötarkkailun, kalataloustarkkailun ja kaatopaikkojen tarkkailun. Vesistötarkkailua tehdään vuosittain, minkä lisäksi kolmen vuoden välein toteutetaan laaja tarkkailu, joka sisältää veden laadun lisäksi biologisia muuttujia, kuten kasviplankton, piilevät ja pohjaeläimet. Kalataloustarkkailuun sisältyy ravun, nahkiaisen ja vaellussiian kantojen seurantaa, koskialueiden ja säännösteltyjen järvien kalaston koekalastuksia sekä kalastustiedusteluja merialueella ja Reijjärven suurimmilla järvillä.

Yleisesti ottaen sää vaikuttaa paljon tarkkailutuloksiin. Kalajoen tapauksessa tulosten tulkinnassa otetaan huomioon Haapaveden havaintoaseman säähavainnot. Vuosittaiset vesistötarkkailun tulokset kertovat vesistöön kohdistuvan kuormitusta, esimerkiksi sähkönjohtavuus nousee aika ajoin. pH on yleisesti hieman happaman puolella, mutta varsinaisia happamuusongelmia ei ole havaittu tarkkailussa. Ravinnetitoisuudet ilmentävät veden olevan rehevän tasolla. Pitoisuudet myös kasvavat alajuoksulle päin. Typpipitoisuuksissa on havaittavissa selvä piikki keväällä 2015.

Laajan tarkkailun vuosien tuloksissa Mertuanaja erottuu joukosta heikolla vedenlaadulla, vaikka vuoden 2014 poikkeukselliset typpitulokset tasaantuivat 2017. Rautapitoisuus on ollut ajoittain erityisen korkea Mertuanojalla. Kemiallisen hapenkulutuksen arvot ovat tyypillisiä humusvesille. Kasviplanktonmääritysten perusteella esim. Kalajoen edustan merialue on niukkaravinteinen ja erinomaisessa ekologisessa tilassa. Piilevätarkkailun tulokset ovat yhteneväiset ravinnetitoisuuksien kanssa ja ne kuvastavat paikoin vain välttävää tasoa. Pohjaeläintarkkailussa yllätti puolestaan koskikorentojen vähyys, vaikka pohjaeläinindeksit suurelta osin ilmensivät hyvää ja erinomaista ekologista tilaa.

Kalataloustarkkailun uusimpia tuloksia ei ollut vielä kaikilta osin käytettävissä. Kalajoen rapukanta on tarkkailun perusteella heikko, sillä oletettavasti rapuruton vaikutukset näkyvät edelleen. Kannan kehittymistä on kuitenkin järkevää seurata jatkossakin. Nahkiaisien toukkuatuotannon seuranta kannattaa jatkaa, mutta työlästä nahkiaisien merkintä-takaisinpyyntimenetelmää ei pidetä yhtä tarpeellisena, vaikka se on toisaalta tuottanut poikkeuksellisen kattavan nahkiaisaineiston. Koskialueiden kalaston seurantatulokset (neljä koskea) viittaavat tarpeeseen kunnostaa koskia uudelleen.

Keskustelussa vahvistettiin, että nahkiaisien merkintä-takaisinpyynnistä luovutaan seuraavalla tarkkailukaudella, vaikka seuranta muilta osin jatketaan. Sähkökoekalastusaineistoa pidettiin liian pienenä kunnostustarpeen arvioimiseksi, mutta säännöstelyn kehittämiseksi tarvetta varmasti olisi. Siian pyyntikoon pienenemisestä kysyttäessä todettiin, että siitä on kattavat seurantatiedot Kimmo Aronsuun ja Alpo Huhmarniemen julkaisemina. Mertuanojan suurten ravinnepiikkien todettiin viittaavaan poikkeavaan jätevesivaikutukseen, pitoisuuden olivat niin poikkeuksellisia. Helena Puro totesi, että tiennetyllä tarkkailulla olisi päästy paremmin syihin kiinni. Epäiltiin myös rautapitoisuuksien viittaavaan jätevedenpuhdistamoon. Todettiin, että Ylivieskan jätevedenpuhdistamon toiminta lakkaa jatkossa, kun jätevesien käsittely siirtyy Kalajoen keskuspuhdistamolle. Mertuanojan tarkkailu jatkuu kuitenkin Löytynnevan turvetuotannon takia.

2. Jorma Keränen Pöyry Finland Oy:stä kertoi Kalajoen yhteistarkkailuohjelman päivittämisestä uudelle ohjelmakaudelle, joka alkaa vuonna 2019 (liite 2). Ohjelma on jo melko valmis, mutta yhteistarkkailuun osallistuvilla on vielä kokouksen jälkeen mahdollisuus kommentoida ohjelmaluonnosta.

Jorma Keränen kertoi lyhyesti Kalajoen ekologisesta tilasta. Luokituskierrosten välillä seuranta-aineiston paranemisen myötä Kalajoen luokitus on heikentynyt monin osin välttävään. Uusi luokitus on tulossa ja Kimmo Aronsuu kommentoi luokitustyön alkavan syksyllä. Kuormituslähteiden jakautumisen osalta keskusteltiin siitä, miksi maatalouden kuormitusosuus näyttää 2001–2011 kasvaneen, vaikka vesiensuojelutoimenpiteitä on tehty. Tähän todettiin, että tehtyjen toimien vaikutukset eivät vielä näy. Esitettiin, että vastaavasti kuin turvetuotantoalueet on eristetty ojilla, myös maatalouden ojien vesi kannattaisi hallitusti kierrättää ja ottaa arvokas fosfori talteen. Lisäksi todettiin, että jätevesipuhdistamojen lietteen hyödyntäminen pelloilla on nyt käytännössä suljettu pois, mikä on ongelmallista.

Tarkkailuvelvollisten osalta suuri muutos on uuden keskusjätevedenpuhdistamon valmistuminen Kalajoelle ja sen seurauksena useiden pienempien puhdistamojen poistuminen seuraavan tarkkailuohjelmakauden aikana. Uuden puhdistamon fosforinpoistoteho on lähemmäs 100 %, joten puhdistusteho paranee ja kuormitus mereen on alhainen. Vesikolmiolla ei ole lupaehdoissa tyypinpoistovelvoitetta. Risto Bergbacka kommentoi, että viimeisen siirtoviemärin, Nivala-Ylivieska-linjan valmistuminen on tavoitteena 2020-luvun puolivälissä.

Jorma Keränen esitteli yhteistarkkailussa mukana olevat tarkkailuvelvolliset toimijat, joista uusina mukaan on tulossa Reisjärveltä Metsähallituksen puhdistamo sekä Jukaturve Oy:n Paskalannevan turvetuotantoalue ja Maaselän turvetuotanto Oy:n Onkilamminnevan ja Isosuon turvetuotantoalueet. Todettiin, että ohjelmakauden aikana mukaan voi liittyä muitakin toimijoita (esim. uusissa ympäristölupapäätöksissä voidaan velvoittaa liittymään yhteistarkkailuun).

Vesistötarkkailun osalta vuosittaiset havaintopaikat pysyvät samoina, mikä turvaa seuranta-aikasarjojen jatkumisen. ELY-keskuksen ulkomerellä sijaitseva havaintopaikka saattaa tulla harkintaan tulevaisuudessa, jos tarkkailupisteitä lakkautetaan. Laajojen tarkkailuvuosien (2020 ja 2023) ohjelmassa on uusi havaintopaikka Haijoki Reisjärvellä. Kaksi pistettä saattaa poistua, sillä niiden lähellä on toisia havaintopaikkoja. Kalajoen vesistöalueella on yhteistarkkailun lisäksi myös muiden kuormittajien järjestämää tarkkailua, esimerkiksi turvetuottajilla on erikseen järjestetty yhteinen tarkkailu.

Piilevätarkkailun osalta Mertuanojan havaintopaikka jäisi pois Ylivieskan jätevedenpuhdistamon toiminnan lakatessa. Mertuanojaan jää turvetuotantoalueen tarkkailua, mutta siinä piilevätarkkailu on melko hyödytön. Kasviplanktonitarkkailua tehdään Kalajoen edustan merialueella (keskuspuhdistamon vaikutus) ja Reisjärvellä (puhdistamon purkupuutki). Kalataloustarkkailu käsittää käynnissä olevan kauden tapaan valtion ja jätevedenpuhdistamojen velvoitteina sähkökoekalastukset koskialueilla (uusina mukaan Kuonanjoki ja Kuusaanjoki) sekä valtion velvoitteina säännösteltyjen järvien koeverkkoalastukset, vaellussiian seurannan (rysäpyynti jokisuulla jää pois), nahkiaisseurannan (Alavieskan pengerialueen toukkakartoitus sekä jokisuun nahkiaisten merkintä-takaisinpyynti jäävät pois) ja koeravustukset. Pohjaeläinseuranta tehdään samoilla koskipaikoilla kuin sähkökoekalastukset nykysuositusten mukaisesti ja lisäksi Reisjärvessä.

Kalastustiedustelun toteuttaminen on ollut rajallista, sillä myönnetty kalastusluvut ovat vähäisiä Ylivieskassa ja Alavieskassa, eikä kyselyjä ole voitu lähettää. Olli Saarela totesi, että Vieskan vapakalastajilla on noin 200 jäsentä, jotka kalastavat Kalajoen pääuomassa Ylivieskassa ja Alavieskassa. Sovittiin, että Pöyry lähettää Vieskan vapakalastajille kyselyn kalastajista seurantatietojen kysymistä varten. Uutena asiana yhteistarkkailun osana tullaan toteuttamaan ELY-keskuksen erillisprojektina selvitys lyhytaikaisäänöstelyn ja koskien rakenteen vaikutuksista lohikalajien elinalueisiin. Myös Ylivieskan kaupungilla on projektissa intressi Juurikosken kehittämiseksi. Kimmo Aronsuu kertoi, että sähkökoekalastuksissa Kalajoesta on vuosien mittaan saatu satunnaisia lohenpoikasia.

Yhteistarkkailun kustannukset jaetaan jatkossakin kalatalous- ja vesistötarkkailun kesken ja jyvitetään osallistuville toimijoille. Valtiolla on suurimmat veloitteet. Sopimukset yhteistarkkailuun osallistumisesta laaditaan ennen kilpailutusta. Ohjelmaluonnos lähetetään kokouksen jälkeen kommentoitavaksi tarkkailuvelvollisille. Tehdyille muutoksille tarvitaan ELY-keskuksen hyväksyntä, mihin varataan noin kuukausi. Yhteistarkkailun toteutus kilpailutetaan syksyllä.

3. Seuraava kokous pidetään Nivalassa, tutustumiskohteena olisivat Hituran kaivos ja sen sulkemistoimenpiteet.
4. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo. 11:10.

Muistion laati

Laura Liuska
puh. 044 4294 235, laura.liuska@ylivieska.fi